

1. lekce

Text A: Máhtte ja Biret-Iŋgá

Dá lea nieida. Son lea Biret-Iŋgá. Ja dá lea bárdni. Su namma lea Máhtte. Máhtte lea hui guhkki. Biret-Iŋgá fas lea oalle un'ni. Biret-Iŋgá manná Máhte lusa.

- Buorre beaivi.
- Ipmel atti.
- Bures.
- Bures, bures.
- Mun lean Biret-Iŋgá. Gii don leat?
- Mu namma lea Máhtte, Máhte Máhtte.
- Já, du áhčči namma lea maddái Máhtte?
- Na lea. Áhčči lea Uhca-Máhtte.
- Giibat du eadni lea?
- Eadni lea Heandarát Sire.
- Mun lean Vulleš Biret-Iŋgá. Vulleš lea mu soga namma.
- Mun dieđán. Dat lea hui stuorra sohka.
- Mana dearvan!
- Báze dearvan!

Fráze

Pozdravy

– Buorre idit.	/pue'rre iidi(h)(t)/	– Ipmel atti.	/iipmel ââttii/	Dobré ráno
– Buorre beaivi.	/pue'rre pčájvii/	– Ipmel atti.		Dobrý den
– Buorre eahket.	/pue'rre eä'hkeh(t)/	– Ipmel atti.		Dobrý večer
– Buorre idja.	/pue'rre iit'la/	– Buorre idja.		Dobrou noc
– Bures.	/puu'res/	– Bures. / Bures, bures.		Ahoj (při podání ruky)

Při představení

– Mun lean Máhtte.	/muun liän mähte/	Jsem Máhtte.
– Mii du namma lea?	/mij tuu nâamma liä/	Jak se jmenuješ?
– Mu namma lea Biret-Iŋgá.	/muu nâamma liä pii'reh-iŋkää/	Jmenuju se Biret- Iŋgá.
– Gii don leat?	/kij toon liäh(t)/	Kdo jsi?

Při loučení

– Oaidnaleapmái!	/öäjnaleä'pmaj/	Nashledanou
– Mana dearvan.	/mââ'na tčärvan/	Šťastnou cestu!
– Báze dearvan.	/pää'ce tčärvan/	”Zůstaň tu ve zdraví”

– Eale dearvan.

/eä'le tēarvan/

Bud' zdráv

Rodina a příbuzenstvo

eadni – eatni	/ěātnii – iātnii/	matka
áhčči – áhči	/ähčii – äähčii/	otec
gánda – gándda	/kanta – kaantta/	syn, chlapec
bárdni – bártni	/pärnii – päärtinii/	chlapec
nieida – nieidda	/niějta – niejtta/	dívka, dcera
viellja – vielja	/viě'ľ'a – vie'ľ'a/	bratr
oabbá – oappá	/õäbpää – uäppää/	sestra
áddjá – ádjá	/ä'd'ľ'ää – äät'ľ'ää/	děd
áhkuu – áhku	/ahkuu – aahkuu/	bába
vilbealle – vilbeale	/vii'lpeä'lle – vii'lpeä'le/	bratranec
oarpmealle – oarpmeale	/oä'rpmeä'lle – oä'rpmeä'le/	sestřenice
čeahci – čeazi	/čičähcii – čičäcii/	strýc (otcův mladší bratr)
eahki – eagi	/iähkii – iäjii/	strýc (otcův starší bratr)
eanu – edno	/iänuu – etno/	strýc (matčín bratr)
muottá – muotá	/muoθθää – muoθää/	teta (matčina mladší sestra)
goaski – goaskki	/kõäskii – kuäskii/	teta (matčina starší sestra)
siessá – siesá	/siessää – siesää/	teta (otcova sestra)
isit – isida	/iisiih(t) – iisiiða/	manžel
eamit – eamida	/iämiih(t) – iämiiða/	manželka
irgi – irggi	/irkii – iirkkii/	přítel; snoubenec
moarsi – moarsi	/mõärsii – mõärsii/	přítelkyně; nevěsta
guoibmi – guoimmi	/kũějmi – kuojmii/	choť; druh, družka

Další slova (druhý tvar 1. os. sg, nebo gen/akk sg.)

Máhte – Máhte	/mähte – määhte/	mužské jméno
Biret-Ingá – Biret-Inggá	/pii'reh-ĩŋkää – -iiŋkkää/	ženské jméno
dá	/tää/	zde, tady
leat – lean	/liäh(t) – liän/	být
lea	/liä/	je
nieida – nieidda	/niějta – niejtta/	dívka
son – su	/soon – suu/	ona, on
ja	/ja/	a
bárdni – bártni	/pärnii – päärtinii/	chlapec, jinoch
namma – nama	/nââmma – nââma/	jméno
hui	/huu'j/	velmi, velice
guhkki	/kuhkii/	dlouhý
fas	/fäs/	zase; na druhou stranu
oalle	/oä'lle/	docela, celkem
un'ni	/unnii/	malý

mannat – manan	/mâânaah(t) – mâânaan/	jít
lusa	/luu'sa/ ~ /lusa/	k
já	/jää/	aha
maiddái	/mââjttäj/	těž, také
mun – mu	/muun – muu/	já
uhca	/uu'hca/	malý
-bat	/-pâh/	-pak (jeden z tázacích sufixů)
Heandarát	/hěántarah(t)/	mužské jméno
Sire	/sii're/	ženské jméno
Vulleš	/vuu'lleš/	příjmení
sohka – soga	/soohka – soo.a/	rod, klan, příbuzenstvo
diehtit – dieđán	/tiehtiih(t) – tiedään/	vědět
stuorra	/stue'rra/	velký
gii – gean	/kij – kiän/	kdo
iđit – iđida	/iiđiih(t) – iiđiida/	ráno
beaivi – beaivvi	/pěäjvii – piäjvvii/	den; slunce
eahket – eahkeda	/eä'hkeh(t) – eä'hkeđa/	večer
iđja – ija	/iit't ¹ a – iija/	noc
mii – man	/mij – mâân/	co
báhcit – bázán	/päähciih(t) – pääcään/	zůstat

Text B: Biret-Iŋgá oaidná fas Máhte

Biret-Iŋgá oaidná Máhte kafeas ja manná su lusa.

- Buorre beaivi.
- Ipmel atti.
- Mo manná?
- Bures dat manná. Na, mo don ealát?
- Mun ealán dearvan.
- Mun áiggun fállat dutnje. Válddátgo don gáfe vai deaja?
- Mun válddán deaja. Leago dáppe láibi?
- De lea. Makkár láibbi áiggut borrat?
- Na, mun boran suovasbiergoláibbi.
- Ja mun fas jungan gáfe ja boran maiddái suovasbiergoláibbi.

Máhtte viežžá deaja, gáfe ja guokte suovasbiergoláibbi.

- Leago dus telefvdna?
- De lea. Mu nummir lea 386 594.
- Leago dáppe bean'na? Mun áiggun čállit du nummira.
- De lea, dá, váldde dán beanna.
- Giitu.
- Leage buorre.
- Mii leage du telefonnummir?
- Mu nummir lea 386 594. Naba mii lea du nummir?
- Mu nummir lea 412 789. Ándagassii, muhto dál mun vuolggán.

- Oaidnaleapmai! Mana dearvan.
- Oaidnaleapmai, báze dearvan!

Fráze

– Mo manná?	/moo mâännää/	Jak to jde? Jak se máš?
– Bures (dat) manná.	/puu'res (tâh) mâännää/	Dobře.
– Mo don ealát?	/moo toon iälääh(t)/	Jak žiješ?
– Mun ealán dearvan.	/muun iälään tээрvan/	Dobře.
– Mii gullo?	/mij kullo/	Jak se vede?
– Giitu, buorre.	/kij ^h tuu, pue'rre/	Díky, dobře.

Zdvořilostní výrazy:

– Ándagassii.	/anta.ââ'ssij/	Promiň(te).
– Giitu.	/kij ^h tuu/	Děkuji.
– Leage buorre.	/leä'je pue'rre/	Prosím.

V restauraci:

– Maid don válldát?	/mâáj toon väälttääh(t)/	Co si dáš?
– Mun válldán gáfe ja gáhku.	/muun väälttään k'ääfe ja kaahkuu/	Dám si kafe a koláč.
– Maid don jugat?	/mâáj toon juu.aah(t)/	Co budeš pít?
– Mun jugan mielkki.	/muun juu.aan mielhkii/	Mléko.
– Maid don borat?	/mâáj toon pooraah(t)/	Co budeš jíst?
– Mun boran guollemáli.	/muun pooraan kue'llemäälii/.	Rybí polévku.
– Leago vilgesviidni?	/leä'.o vilkesvijni/	Máte bílé?
– De lea. / – Ii leat. nemáme.	/te liä – ij liäh(t)/	Ano, máme. / Ne,

Slovíčka

oaidnit – oainnán	/ðajniih(t) – uäjnnään/	vidět
kafea	/kafee.a/	kavárna
kafeas	/kafee.as/	v kavárně
mo	/moo/	jak
eallit – ealán	/iälliuh(t) – iälään/	žít
áigut – áiggun	/ajkuuh(t) – aajkkuun/	mít v úmyslu, zamýšlet, chtít
fállat – fálan	/faallaah(t) – faalaan/	nabízet, nabídnout
dutnje	/tutn'e/	tobě (illativ)
váldit – válldán	/vältiuh(t) – väälttään/	dát si, vzít (si)
gáffe – gáfe	/k'ääfe – k'ääfe/	káva
deadja – deaja	/t'iaht'a – t'iaja/	čaj
-go	/-ko/ ~ (after vowels) /-o/	”tázací částicový sufix”
dáppe	/tää'ppe/	zde, tady
láibi – láibbi	/lájpii – lääjppii/	chléb
de	/te/	ano

makkár	/mâkkäär/	jaký
borrat – boran	/poorraah(t) – pooraan/	jíst
biergu – bierggu	/pïërkuu – pierkkuu/	maso
suovasbiergu	/sue'vaspïërkuu/	uzené maso
suovasbiergoláibi	/sue'vaspïërkoläjpïi/	sendvič s uzovým
juhkat – jujan	/juuhkaah(t) – juu.aan/	pít
viežžat – vieččan	/viěžžah(t) – vieččaan/	jít pro, přinést
guokte	/küekte/	dva
dus	/tuus/	u tebe
telefovna – telefovna	/t'elefovna – t'elefoovna/	telefon
nummir – nummira	/nuummiir – nuummiira/	číslo
bean'na – beanna	/p'ěanna – p'ïanna/	pero
čállit – čálán	/čäällïih(t) – čäälään/	psát
dá	/tää/	zde
dát – dán	/tääh/	toto
giitu	/kijhtuu/	děkuji
telefonnummir	/t'elefonnummiir/	telefonní číslo
naba	/nâpa/	a co
muhto	/muhto/	ale, avšak
dál	/tää/	teď
vuolgit – vuolggán	/vüelkïih(t) – vuolkkään/	jít, odejít, odjet

Mluvnice

A. Gradace / střídání stupňů

A.1. Principy

Střídání stupňů znamená změny konsonantů mezi přízvučnou a nepřízvučnou slabikou, tj. obvykle mezi slabikou první a druhou. V sámštině k takovým změnám dochází téměř u všech konsonantů a konsonantních skupin. Pro každý z konsonantů a konsonantních skupin tak existuje silný stupeň, jenž se vyskytuje v určitých deklinačních a konjugačních tvarech, a slabý stupeň, jenž se vyskytuje ve tvarech zbylých. V sámštině jde kromě dalších o následující případy:

– v silném stupni je gemináta, ve slabém krátký konsonant, např.:

guolli ‘ryba’ : *guoli* (SgGen)

mánnu ‘měsíc’ : *mánu* (SgGen)

– v silném stupni je konsonantní skupina, ve slabém jeden konsonant, např.:

vuotna ‘záliv, fjord’ : *vuona* (SgGen)

giehta ‘ruka’ : *gieđa* (SgGen)

– v silném stupni je ”dlouhá” gemináta, ve slabém ”krátká”, např.:

guos'si ‘host’ : *guossi* (SgGen)¹

¹ Ve spisovné severní sámštině se ”dlouhá” gemináta graficky neznačí. Zde ji značíme apostrofem vprostřed gemináty. Ve spisovné sámštině tedy není v zápisu rozdíl mezi ”dlouhou” a ”krátkou” geminátou, tedy například mezi SgNom a SgGen, ve výslovnosti však ano.

– v obou stupních konsonantní skupina, např.:

áhčči ‘otec’ : *áhči* (SgGen)

biergu ‘maso’ : *bierggu* (SgGen)

haddi ‘cena’ : *hatti* (SgGen)

luokta ‘záliv’ : *luovtta* (SgGen)

Střídání stupňů bylo původně automatický jev, motivovaný následující strukturou slabiky: slabý stupeň se vyskytoval před zavřenou slabikou, silný před otevřenou slabikou (tj. slabikou ukončenou vokálem). V sámštině však tato přímá motivace pozdějšími změnami zanikla, resp. ji nelze v současných tvarech bez dalšího identifikovat. Nelze se tedy na pravidlo otevřené a zavřené slabiky spolehnout, a je třeba se naučit nazpaměť, který tvar vyžaduje silný stupeň a který stupeň slabý.

V sámštině je celkem nejméně 175 různých případů střídání stupňů. Všechny je lze dělit do několika skupin, není tedy třeba se jednotlivé případy učit zvlášť.

Každý konsonant a konsonantní skupina jsou přiřazeny jednomu ze tří stupňů střídání (stupeň I, II a III):

<u>Stupeň III</u>	<u>Stupeň II</u>	<u>Stupeň I</u>	
Má <u>h</u> tte	Má <u>h</u> te		‘Matěj’ (SgNom a SgGen)
	gie <u>h</u> ta	gie <u>đ</u> a	‘ruka’ (SgNom a SgGen)
guos' <u>s</u> i	guos <u>s</u> i		‘host’ (SgNom a SgGen)
	ge <u>ä</u> ssi	ge <u>ä</u> ssi	‘léto’ (SgNom a SgGen)

Stupeň I je vždy samotný krátký konsonant, zatímco stupně II a III jsou gemináty či konsonantické skupiny. V každém slově podléhající střídání se toto odehrává mezi dvěma stupni. Obvyklé případy se dělí do dvou skupin:

- 1) silný stupeň = stupeň II, slabý stupeň = stupeň I (např. *giehta*, *geassi*)
- 2) silný stupeň = stupeň III, slabý stupeň = stupeň II (např. *Máhtte*, *guos'si*)

Kromě nich existují dva vzory jmen, jež mají nepravidelné střídání mezi stupni III a I. Jsou to takzvaná kontrakční jména zakončená v SgNom na *-is* a u-kmenová jména s pozměněným kmenem. K těm se dostaneme později.

Střídání stupňů má vliv na výslovnost předcházejících vokálů. Před stupněm III se všechny vokály a diftongy vyslovují krátce. Před stupni II a I se zase vyslovují dlouze nebo s koncovým důrazem. Toto pravidlo má několik výjimek v případě zájmen, partikulí apod. Zde několik příkladů:

<u>Stupeň III</u>	<u>Stupeň II</u>	<u>Stupeň I</u>
/mähte/	/määhte/	
	/kiehta/	/kieđa/
/küëssii/	/kuossii/	
	/kiässii/	/kiäsii/

Střídání kvantity vokálů se vyskytuje jen ve východních dialektch severní sámštiny. V ostatních nářečích závisí délka vokálů částečně na jiných faktorech.

A.2. Několik nejběžnějších typů střídání stupňů

A.2.1. Střídání geminát a krátkých konsonantů (II – I)

đđ	đ	oaddit – oadán	/uäððiih(t) – uäðääñ/	spát
ff	f	geaffi – geafi	/kiäffii – kiäfi/	chudý
ll	l	giella – giela	/kiella – kiela/	jazyk, řeč
mm	m	namma – nama	/nââmma – nââma/	jméno
nn	n	mánná – máná	/mäännää – määnää/	dítě
nnj	nj	mannji – manji	/mâân ^l n ^l ii – mâân ^l ii/	snacha
ŋŋ	ŋ	maŋŋi – maŋi	/mââŋŋii – maŋii/	zadní
rr	r	muorra – muora	/muorra – muora/	dřevo; strom
ss	s	gussa – gusa	/kuussa – kuusa/	kráva
šš	š	vašši – vaši	/vââššii – vââšii/	hněv
tt	t	Ruotta – Ruota	/ruoθθa – ruoθa/	Švédsko
vv	v	suovva – suova	/suovva – suova/	kouř, dým

A.2.2. Střídání ”dlouhých” a ”krátkých” geminát (III – II)

ff	ff	jáffu – jáffu	/jaffuu – jaaffuu/	mouka
ll	ll	stealli – stealli	/stěällii – stiällii/	rovina
llj	lj	viellja – vielja	/vĕĕl ^l ja – vie ^l ja/	bratr
m'm	mm	cum'má – cummá	/cummää – cuummää/	polibek
n'n	nn	bean'na – beanna	/p'ěänna – p'ianna/	pero
ŋ'ŋ	ŋŋ	haŋ'ŋá – haŋŋá	/hâŋŋää – hâŋŋää/	hoholka lední (druh kachny)
r'r	rr	skear'ru – skearru	/skěär ^r uu – skiär ^r uu/	kruh
s's	ss	bus'sá – bussá	/pussää – puussää/	kočka
š's	šš	vuoš'sat – vuoššan	/vüěššah(t) – vuoššaan/	vařit
v'v	vv	neav'vu – neavvu	/něäv ^v uu – niäv ^v uu/	rada; prostředek, nástroj

A.2.3. V silném stupni preaspirace, ve slabém krátký konsonant (II – I)

hp	b	lohpi – lobi	/loohpii – loovii/	slib
ht	đ	giehta – gieđa	/kiehta – kieda/	ruka
hk	g	johka – joga	/joohka – joo.a/	řeka
		ahki – agi	/ââhki – ââjii/	věk
hc	z	beahci – beazi	/piähcii – piäcii/	borovice
hč	ž	geahči – geaži	/kiähčii – kiächii/	konec, špička, vrchol

A.2.4. Preaspirace v obou stupních (III – II)

hpp	hp	vuohppa – vuohpa	/vüěhpa – vuohpa/	tchán
htt	ht	Máhtte – Máhte	/mähte – mähte/	Matěj
hkk	hk	lohkka – lohka	/lohka – loohka/	zámek (na dveřích apod.)
hcc	hc	fáhcca – fáhca	/fahca – faahca/	palčák
hčč	hč	áhčči – áhči	/ähčii – äähčii/	otec

B. Typy jmenných kmenů

Sámská jména (substantiva, adjektiva, zájmena, číslovky) se dělí do čtyř deklinačních vzorů:

- 1) Jména s vokalickým kmenem. Kmen je dvouslabičný (zřídka čtyřslabičný) a končí na vokál.
- 2) Jména s konsonantickým kmenem. Kmen je dvouslabičný (zřídka čtyřslabičný) a končí na konsonant.
- 3) Kontrakční (stažená) jména končící v SgNom na -is. V deklinaci koncový konsonant -s mizí (kmen se „stahuje“). Příklad: *čáppis* 'krásný' : *čábbá* 'SgGen'. K tomuto typu/vzoru nepatří všechna jména zakončená v SgNom na -is; část z nich patří k výše uvedenému typu jmen (2) s konsonantickým kmenem, takže konsonant -s při skloňování nemizí.
- 4) U-kmenová jména s pozměněným kmenem. V základním tvaru jména končí na -u. Při skloňování však dochází ke složitým proměnám kmene. Ne všechna jména zakončená na -u patří k tomuto vzoru. Většina patří k sudoslabičným jménům s vokalickým kmenem (1).

Téměř všechna substantiva a adjektiva se skloňují pravidelně a všechna jsou nejméně dvojslabičná. Nepravidelnost lze nalézt jen u několika málo substantiv, z nichž nejpoužívanější jsou *olmmoš* 'člověk' a *almmái* 'muž' (o jejich deklinacích později). Zájmena mohou být jednoslabičná a skloňují se většinou zcela nepravidelně.

C. Nominativ a genitiv

Nominativ singuláru nemá koncovku. Jména s vokalickým kmenem mají tento v silném stupni střídání. Nominativ se užívá:

- a) jako pád subjektu
Máhtte vuolgá. 'Matěj odchází/odjíždí.'
Máhtte váldá gáfe. 'Matěj si dá kávu.'
- b) jako pád predikativu / jmenné části predikátu
Máhtte lea bárdni. 'Matěj je chlapec.'
Máhtte lea guhkki. 'Matěj je vysoký.'

Ani genitiv singuláru nemá koncovku. Od nominativu se liší slabým stupněm střídání, např.: SgNom *mánná* 'dítě' : SgGen *máná*. U několika málo jmen s vokalickým kmenem nedochází ke střídání stupňů, např.: *goahcci* 'jehličí', *hárdu* 'rameno', *hildu* 'police', *oar'ri* 'veverka'; tvary SgNom a SgGen jsou u těchto slov identické.

Genitiv má dvě hlavní funkce.

- a) Jako atribut vyjadřuje vlastnický a podobný vztah:
áhči dálle 'otcův dům' (srov. SgNom *áhčči*)
Máhte oabbá 'Matějova sestra' (srov. SgNom *Máhtte*)
bussá namma 'kočičí jméno' (srov. SgNom *bus'sá*)

b) Je pádem objektu:

Mun jagan deaja. ‘Piju čaj.’ (srov. SgNom *deadja*)

Son oaidná Máhte. ‘Vidí Matěje.’ (srov. SgNom *Máhte*)

Vuoššatgo gáffe? ‘Uvaříš kávu?’ (srov. SgNom *gáffe*)

V pozici objektu je tento tvar vlastně akuzativ. Proto se tyto dva identické tvary obvykle nazývají souhrnně genitiv-akuzativ. Z ekonomických důvodů jej budeme nazývat jen genitivem.

D. Singulární tvary osobních zájmen.

Skloňování většiny zájmen je nepravidelné. Zde jsou uvedeny tvary nominativu a genitivu.

<u>Nom</u>	<u>Gen</u>	
<i>mun</i>	<i>mu</i>	já
<i>don</i>	<i>du</i>	ty
<i>son</i>	<i>su</i>	on, ona, ono
<i>dat</i>	<i>dan</i>	to; (v mluvené sámštině též on, ona, ono)

E. Konjugační typy

Sámská slovesa se dělí do tří konjugačních typů. Znak infinitivu je vždy -t. Typy jsou následující:

- 1) Slovesa podléhající střídání stupňů. Infinitiv má sudý počet slabik (obvykle dvě, zřídka čtyři) a končí na -at, -it či -ut, např. *mannat* ‘jít’, *vuolgit* ‘odejít, odjet’, *áigut* ‘mít v úmyslu, chtít’, *oahpahallat* ‘studovat’. Při časování tohoto typu dochází ke střídání stupňů. K tomuto typu patří většina základních sloves.
- 2) Tříslabičná slovesa. Infinitiv má tři slabiky a končí na -it, například *čájehit* ‘ukázat’, *muitalit* ‘vyprávět’. Při časování tohoto typu nedochází ke střídání stupňů.
- 3) Dvojslabičná slovesa. Infinitiv má dvě slabiky (velmi zřídka čtyři) a končí na -át, -et či -ot, např. *čohkkát* ‘sedět’, *áddet* ‘rozumět’, *dingot* ‘objednat’. Ani při časování tohoto typu nedochází ke střídání stupňů. Tato slovesa mají dva kmene – vokalický (získáme jej odstraněním infinitivního znaku -t: např. *čohkká-*, *ádde-*, *dingo-*) a tzv. *j*-kmen, jež získáme připojením konsonantu -j- k vokalickému kmeni: např. *čohkkáj-*, *áddej-*, *dinjoj-*.

Navíc jsou v sámštině dvě jednoslabičná slovesa – *leat* ‘být’ a sloveso záporové, jež nemá infinitiv, jen finitní tvary (*in*, *it*, *ii* atd.). Jejich časování je částečně nepravidelné.

F. Singulární tvary indikativu přítomného typu sloves (se střídáním stupňů).

Tento typ lze dále dělit do podtypů podle zakončení vokalického kmene:

-at	<i>gullat</i> ‘slyšet’			
	<i>mun</i>	<i>gulan</i>	slabý stupeň + koncovka -n	slyším
	<i>don</i>	<i>gulat</i>	slabý stupeň + koncovka -t	slyšíš

	<i>son / dat gullá</i>	silný stupeň + <i>a > á</i> (bez koncovky)	slyší
-it	<i>boahtit</i> ‘přijít’		
	<i>mun boadán</i>	slabý stupeň + <i>i > á</i> + koncovka <i>-n</i>	přijdu
	<i>don boadát</i>	slabý stupeň + <i>i > á</i> + koncovka <i>-t</i>	přijdeš
	<i>son / dat boahtá</i>	silný stupeň + <i>i > á</i> (bez koncovky)	přijde
-ut	<i>orrut</i> ‘bydlet’		
	<i>mun orun</i>	slabý stupeň + koncovka <i>-n</i>	bydlím
	<i>don orut</i>	slabý stupeň + koncovka <i>-t</i>	bydlíš
	<i>son / dat orru</i>	silný stupeň (bez koncovky)	bydlí

Záporné věty se tvoří predikátem složeným ze záporového slovesa a zvláštního tvaru slovesa významového. Singulární tvary záporového slovesa jsou *in* (Sg1), *it* (Sg2) a *ii* (Sg3):

<i>in / it / ii gula</i>	slabý stupeň (bez koncovky)	neslyším, neslyšíš, neslyší
<i>in / it / ii boađe</i>	slabý stupeň + <i>i > e</i> (bez koncovky)	nepřijdu, nepřijdeš, nepřijde
<i>in / it / ii oro</i>	slabý stupeň + <i>u > o</i> (bez koncovky)	nebydlím, nebydlíš, nebydlí

Tvar významového slovesa v záporu je homonymní s imperativem 2. osoby singuláru:

<i>gula!</i>	slyš!
<i>boađe!</i>	přijď!
<i>oro!</i>	bydlí!

G. Sloveso leat

<i>mun lean</i>	jsem
<i>don leat</i>	jsi
<i>son / dat lea</i>	je
<i>in / it / ii leat</i>	nejsem, nejsi, není (Sloveso <i>leat</i> má v záporu koncovku <i>-t!</i>)

H. Otázky a odpovědi

Otázky se tvoří užitím tázacího zájmena nebo připojením částicového sufixu ke slovu ve fokusu:

<i>Mii dat lea?</i>	Co je to?
<i>Gii don leat?</i>	Kdo jsi?

Nejběžnější tázací částicový sufix je *-go* (*/-ko/*, nebo */-o/* po vokálu):

<i>Leago Máhtte dáppe?</i>	Je tu Matěj?
<i>Máhttego dáppe lea?</i>	Matěj je tu?
<i>Dáppego Máhtte lea?</i>	Tady je Matěj?

Na zjišťovací otázky se odpovídá zopakováním predikátu tázací věty. V kladné odpovědi lze použít zdůrazňující částici *de*:

– <i>Leago dot bus'se?</i>	Je tamto autobus?
----------------------------	-------------------

– <i>Juo, de lea. / De lea.</i>	Ano.
– <i>Ii leat.</i>	Ne.
– <i>Boahtágo Máhtte?</i>	Přijde Matěj?
– <i>Juo, de boahtá. / De boahtá.</i>	Ano.
– <i>Ii boađe.</i>	Ne.

I. Číslovky

nolla	/nolla/	nula
okta	/okta/	jedna
guokte	/kűěkte/	dvě
golbma	/kolma/	tři
njeallje	/n'ěäľ'e/	čtyři
vihtta	/vihta/	pět
guhtta	/kuhta/	šest
čieža	/čieča/	sedm
gávcci	/käävhcii/	osm
ovcci	/oovhcii/	devět
logi	/loojii/	deset
-nuppelohkái	/nuu'ppeloohkáj/	-náct
oktanuppelohkái		jedenáct
guoktenuppelohkái		dvanáct
vihttanuppelohkái		patnáct
guoktelogi		dvacet
guoktelogiokta		dvacet jedna
guoktelogičieža		dvacet sedm
golbmalogi		třicet
čuođi	/čuođii/	sto
čuođiokta		sto jedna
čuođioktanuppelohkái		sto jedenáct
čuođiguoktelogiguokte		sto dvacet dva
duhát	/tuuääh(t)/	tisíc
guokteduhát		dva tisíce
guokteduhátvihtta		dva tisíce pět
duhátovccičuođigávccilogiguhtta		1986

K výslovnosti: *-nuppelohkái* se často redukuje na /-numlohkaj/, /-numloh/ či /-mloh/: např. /oktanumlohkaj/ ~ /oktanuppeloh/ ~ /oktanumloh/ ~ /oktamloh/ '11'. Také *-logi(-)* lze redukovat na /-loh/ ~ /-lo.e-/ ~ /-lij-/: např. /kűěkteloh/ '20', /kűěktelo.eokta/ ~ /kűěktelijokta/ '21'.

Cvičení

1. Odpovězte:

Buore idit / beaivvi / eahket! _____

Gii don leat? _____

Mii du namma lea? _____

Gii son lea? _____

Mii du áhči namma lea? _____

Leago Máhtte guhkki? _____

Biret-Ingágo lea oalle un'ni? _____

Leatgo don nieida? _____

Leago du namma Ingá? _____

Máhttego don leat? _____

Leago Máhtte bárdni? _____

Mii Máhtte lea? _____

Mo manná? _____

2. Doplňte vhodné slovo ve vhodném tvaru:

Áhčči _____ guhkki.

Mun _____ Niilas.

Don _____ un'ni.

Ánne _____ nieida.

Son _____ manná.

3. Vytvořte otázku k odpovědi:

_____ ? Mun lean Biret-Ingá.

_____ ? Ii Máhtte lea nieida.

_____ ? Mu áhči namma lea Ovlá.

_____ ? De lea bárdni.

_____ ? Dat lea Juvvá.

_____ ? Bures dat manná.

_____ ? Juvva bohtá.

_____ ? Mun ealán dearvan.

_____ ? De lea káffe.

_____ ? Ii leat teadja.

4. Odovězte (olu ‘mnoho’, olugo ‘kolik’, eret ‘pryč, bez’):

Mii du telefonnummir lea?

Olugo lea vihtta eret golbma?

... logi ja čieža?

... golbmanuppelohkái ja guoktelogivihtta

... čieža geardde njeallje?

... guhttalogi eret ovcci?

... njeallje ja guokte?

... logi eret guokte?

5. Napište v SaN následující číslovky:

685 194

570 483

349 027

724 618

117 923

6. Vyčasujte následující slovesa v singuláru přítomnosti včetně záporu.

bassat ‘mýt’

fállat ‘nabídnout’

oahppat ‘učit se’

čierrut ‘plakat’

goarrut ‘šít’

rahpat ‘otevřít’

dahkat ‘dělat’

hállat ‘mluvit’

smiehttat ‘přemýšlet’

dáhhtut ‘chtít’

máhhtit ‘umět’

diehtit ‘vědět’

njoarrat ‘lít’

7. Náhodou v kavárně narazíte na známého. Pozdravte se a optejte se na novinky. Nabídní mu něco k jídlu či pití. Zde je několik slov ku pomoci:

<i>gáffe – gáfe</i>	káva	<i>márfeláibi – -láibbi</i>	sendvič se salámem
<i>deadja – deaja</i>	čaj	<i>vuostáláibi</i>	sendvič se sýrem
<i>čáhci – čázi</i>	voda	<i>luossaláibi</i>	sendvič s lososem
<i>limonáda – limonáda</i>	limonáda	<i>nisoláibi</i>	bábovka
<i>mielki – mielkki</i>	mléko	<i>gáhkku – gáhku</i>	dort
<i>vuolla – vuola</i>	pivo	<i>šokoládagáhkku</i>	čokoládový dort
<i>viidni – viinni</i>	víno	<i>gohtá – gohtá</i>	koláč
		<i>donitsa</i>	koblih